

го захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод. Разом із тим, зважаючи на особливості цивільного процесу і статусу його учасників, застосування норм, що не регламентовані законом, припустимо лише за дотримання певних умов.

Фактична процесуальна діяльність не притаманна сучасному українському цивільному процесу. Це пояснюється тим, що в разі виявлення прогалин у процесуальному законі й необхідності вирішити конкретне юридичне завдання суд вимушений застосувати процесуальну аналогію. Водночас процедурна діяльність суду, усі його можливі дії та рішення, подібні правовідносини вже легалізовані процесуальним законом, тому така діяльність і всі здійснювані на її основі процесуальні дії не є фактичними, тобто тими, які не базуються на законі.

У цьому напрямі як перспектива подальших наукових пошуків убачається необхідність розробки й наукового осмислення пріоритетних кроків подальшого системного вдосконалення цивільного процесу з метою законодавчого регламентування порядку та умов застосування судами процесуальної аналогії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Соколов В.М. Застосування процесуальної аналогії при здійсненні адміністративного судочинства / В.М. Соколов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://lib.uabs.edu.ua/library/P_Visnik/Numbers/2_7_2012/07_02_07.pdf.
2. Косаренко О. Проблеми аналогії в контексті реформування цивільного судочинства / О. Косаренко // Вісник Академії адвокатури України. – 2010. – № 2 (18). – С. 183–186.
3. Колотова О.В. Допустимість застосування аналогії в галузях права / О.В. Колотова [Електронний ре-

сурс]. – Режим доступу : <http://radnuk.info/statti/249-tioriuagov/3474-2010-01-21-00-16-44.html>.

4. Карнаух Т.М. Проблеми застосування правової аналогії в цивільному судочинстві України / Т.М. Карнаух [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua/.../27_kornauch_tm.pdf.
5. Фурса С.Я. Цивільний процес України: Проблеми і перспективи : [науково-практичний посібник] / С.Я. Фурса, С.В. Щербак, О.І. Євтушенко. – К. : Видавець Фурса С.Я. ; КНТ, 2006. – С. 47.
6. Цивільний процесуальний кодекс України : [науково-практичний коментар] / за заг. ред. С.С. Бичкової. – К. : Атіка. – С. 19; Цивільний процес України : [підручник] / за ред. Є.О. Харитонова та ін. – К. : Істина, 2011. – С. 19.
7. Цивільний процесуальний кодекс України : [науково-практичний коментар] / за ред. В.В. Комарова. – Х. : Одиссей, 2001. – С. 36; Комаров В.В. Проблеми науки гражданского процессуального права / В.В. Комаров, В.А. Бигун, В.В. Баранкова. – Х. : Право, 2002. – С. 98–101; Чернооченко С.І. Цивільний процес України : [навчальний посібник] / С.І. Чернооченко. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – С. 13; Тертишников В.І. Цивільний процесуальний кодекс України : [науково-практичний коментар] / В.І. Тертишников. – 8-е видання, стереотипне. – Х. : Консум, 2004. – С. 16; Гражданский процесс Украины : [учебное пособие] / за ред. Ю.С. Червоного. – Х. : Одиссей, 2003. – С. 62, 65.
8. Луспеник Д.Д. Процесуальна аналогія в цивільному судочинстві: де-юре та де-факто (постановка проблеми) / Д.Д. Луспеник // Адвокат. – 2006. – № 2. – С. 12–17.
9. Ришелюк А.М. Законотворчість в Україні : [навчальний посібник] / А.М. Ришелюк. – К., 2013. – 384 с.
10. Василюк С. Застосування аналогії в цивільному процесі / С. Василюк, О. Ломоносова // Право України. – 2002. – № 3. – С. 135–137.
11. Боннер А.Т. Гражданский процессуальный закон и фактическая процессуальная деятельность / А.Т. Боннер // Избранные труды по гражданскому процессу. – СПб. : Изд. дом С.-Петербур. гос. ун-та, 2005. – С. 404–406.

УДК 347.4

АКЦІОНЕРНІ ДОГОВОРИ В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ Й МОЖЛИВІСТЬ УКЛАДЕННЯ

Трофіменко І.В., магістрант

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті досліджуються акціонерні договори з огляду на чинне законодавство України, а також акти офіційного тлумачення. Розглядається можливість існування акціонерних договорів в Україні з урахуванням імперативного характеру корпоративних норм вітчизняного законодавства. Розмежовуються суміжні категорії досліджуваного інституту акціонерних договорів.

Ключові слова: договори між акціонерами, механізм корпоративного управління, акціонерні договори, акціонерні угоди, *shareholders' agreement*, корпоративне право, акціонерні товариства, права акціонерів.

В статье исследуются акционерные договоры, учитывая действующее законодательство Украины, а также акты официального толкования. Рассматривается возможность существования акционерных договоров в Украине с учетом императивного характера корпоративных норм отечественного законодательства. Разграничиваются смежные категории исследуемого института акционерных договоров.

Ключевые слова: договоры между акционерами, механизм корпоративного управления, акционерные договоры, акционерные сделки, *shareholders' agreement*, корпоративное право, акционерные общества, права акционеров.

Trofimenko I.V. SHAREHOLDERS' AGREEMENTS IN UKRAINE: CONCEPT AND POSSIBILITY OF CONCLUSION

The article focuses on characteristics of shareholders' agreement, under the current legislation of Ukraine, as well as, under acts of official interpretation. The author discusses the possibility of shareholders' agreement in Ukraine, in view of the imperative nature of national corporate law. The author suggests a new approach to the solution of the problem of distinguishing categories related institute of shareholders' agreement.

Key words: agreements between shareholders, mechanism of corporate governance, shareholders' agreement, corporate law, joint-stock companies, shareholders' rights.

Постановка проблеми. Питання акціонерних договорів в Україні на сьогодні недостатньо досліджене. Однак, зважаючи на потенціал акціонерних договорів у юридичній практиці зарубіжних країн, воно є достатньо перспективним з огляду на «гнучкість» цього механізму в процесі управління акціонерним товариством. Використання зобов'язально-правової конструкції у відносинах між акціонерами уможливить цілеспрямоване використання ними своїх прав в управлінні товариством і може стати одним із видів побудови ефективної корпоративної структури акціонерного товариства. Відповідно до річного звіту Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2014 р., станом на початок 2015 р. в Україні налічувалося 22 852 акціонерних товариства, серед них зареєстрованих як юридичні особи: 2 917 – відкриті акціонерні товариства, 3 501 – публічні акціонерні товариства, 12 225 – закриті акціонерні товариства, 4 209 – приватні акціонерні товариства [1, с. 61]. За даними цього самого звіту, позитивне сальдо прибутку всіх акціонерних товариств становило приблизно 10,63 млрд грн, при чому більшість із акціонерних товариств реінвестувала майже весь прибуток у розвиток бізнесу [1, с. 62–64]. Одним із напрямів реінвестування стало впровадження ефективного менеджменту компаній і разом із тим створення ефективної корпоративної структури товариства. Отже, акціонерні договори як один із засобів ефективного управління акціонерним товариством має свої перспективи розвитку в Україні.

Ступінь розробленості проблеми. Аналіз літератури дає змогу визначити, що в Україні з цієї проблеми нещодавно Т. Штим захищено кандидатську дисертацію на тему: «Акціонерні угоди, правочини із заінтересованістю та значні правочини в акціонерних товариствах». Серед дослідників, котрі працювали над цим питанням, можна назвати таких: серед українських дослідників – А. Довгерт, С. Бережок, О. Виговський, О. Вінник, А. Єфименко, В. Жабський, Р. Огнев'юк, А. Сороченко, І. Спасибо-Фатеева; серед зарубіжних науковців – О. Агеев, О. Андрущенко, В. Гуреев, А. Жаворонков, О. Куделін, І. Мельникова, І. Никіфоров, А. Овчарова, І. Остапеч, Д. Пенцов, В. Рубльов, О. Сергеев, Gilles Chemla, Michel A. Habib, Alexander Ljungqvist та багато інших.

Незважаючи на значний інтерес до дослідження акціонерних договорів, питання, що стосуються їхнього змісту, основних ознак і поняття, а також можливості акціонерів використовувати цей механізм управління акціонерним товариством з огляду на переважно імперативний характер корпоративних норм, на нашу думку, не отримали достатнього висвітлення в українській правовій доктрині. Крім того, у процесі дослідження доктринальних джерел щодо акціонерних договорів виявлено певні термінологічні неузгодженості щодо співвідношення категорій «акціонерний договір» і «договір між акціонерами», а також категорій «акціонерний договір» і «акціонерна угода».

Відтак **метою статті** є аналіз нормативно-регулювання, актів судового тлумачення, які безпосередньо регулюють можливість, порядок і зміст договорів між акціонерами (акціонерних договорів), для висвітлення основних рис досліджуваних договорів, що логічно впливають із нормативного регулювання; вирішення терміно-

логічних неузгодженостей, які виникають у процесі дослідження акціонерних договорів.

Виклад основного матеріалу. Насамперед необхідно звернути увагу на законодавче регулювання договорів між акціонерами (акціонерних угод), яке обмежується положенням, викладеним в останньому абзаці частини 1 статті 29 Закону України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 № 514-VI: «Статутом товариства може бути передбачена можливість укладення договору між акціонерами, за яким на акціонерів покладаються додаткові обов'язки, у тому числі обов'язок участі у загальних зборах, і передбачається відповідальність за його недотримання» [2, ст. 29].

Акти офіційного тлумачення також не приділяють питанню акціонерних договорів (договорів між акціонерами) великої уваги, однак у Рекомендаціях Вищого господарського суду України «Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин» від 28.12.2007 № 04-5/14 (далі – Рекомендації) пунктами 6.1–6.6 питання «угод між акціонерами» розглядається.

Варто відзначити, що Рекомендації були прийняті раніше за Закон України «Про акціонерні товариства» й, мабуть, тому містять певні суперечності з викладеною вище нормою Закону.

По-перше, основною колізією між актами є те, що Закон України «Про акціонерні товариства» прямо дозволяє акціонерам-учасникам договору покласти додаткові обов'язки та відповідальність за неучасть у загальних зборах. Натомість Рекомендації зазначають, що такі договори мають бути визнані недійсними: «Угоди між акціонерами (учасниками господарських товариств) не можуть змінювати норми закону та статуту товариства, обмежувати права інших акціонерів (учасників) товариства. Зокрема, можуть бути визнані недійсними угоди між акціонерами товариства, зареєстрованого в Україні, про встановлення особливого порядку голосування на загальних зборах, який передбачає обов'язок одного або декількох акціонерів голосувати певним чином, обов'язок усіх акціонерів брати участь і голосувати на загальних зборах тощо» [3]. Цікаво, що пункт 6.4 доповнено вищезазначеним абзацом третім згідно з Рекомендаціями Вищого господарського суду від 18.06.2009 № 04-06/83, тобто вже після прийняття Закону України «Про акціонерні товариства».

По-друге, Рекомендації передбачають: «Питання корпоративного управління можуть бути врегульовані угодою, укладеною між акціонерами, тільки у випадках, прямо передбачених актами законодавства України» [3]. Натомість Закон України «Про акціонерні товариства» своїм регулюванням дозволяє застосовувати договори між акціонерами, якщо це передбачено статутом.

Отже, можна зробити висновок, що, незважаючи на невелику увагу, приділену договорам між акціонерами в Законі України «Про акціонерні товариства», цей акт усе ж таки розширює сферу застосування цього механізму в Україні. Рекомендації, називаючи досліджуваний механізм корпоративного управління, застосовують термін «угода», однак, виходячи з назви розділу 6 «Договірне регулювання і застосування іноземного права у корпоративних відносинах та у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин», а також із абзацу 10 пункту 6.4, де за-

стосовується термін «договір», можемо зробити висновок, що категорії «угода між акціонерами» й «договір між акціонерами» розглядаються як тотожні. Не вдаючись до розгляду доктринальних положень про термінологічні відмінності між категоріями «угода» й «договір», зважаючи на непослідовність законодавця в застосуванні цих двох категорій, а також розуміючи неоднозначність регулювання терміна «угода» в українському цивільному законодавстві (визначено саме термін «договір», а не «угода»), уважаємо за необхідне застосовувати термін «акціонерний договір» і з певними припущеннями отожднювати поняття «акціонерна угода» та «акціонерний договір». Тим паче, формулювання терміна «договір» (а не «угода») використовується в останньому абзаці пункту 1 ст. 29 Закону України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008.

Окрім того, для однозначного формування визначеності категорій спробуємо порівняти поняття «договори між акціонерами» й «акціонерні договори». У дослідженнях багатьох науковців із цього питання відповідні категорії отожднюються. Річ у тім, що термін «договори між акціонерами» застосовується з огляду на законодавче врегулювання цього питання в Україні (стаття 29 Закону України «Про акціонерні товариства»), а категорія «акціонерні договори» – з огляду на буквальный переклад цього інституту в Англії (з англ. “shareholders’ agreement” – акціонерний договір, що використовується на підставі Companies Act 2006) і в країнах континентального права, наприклад, у Франції (з франц. “pacte d’actionnaires” – акціонерний договір), в Італії (з італ. “patti parasociali” – акціонерний договір, що узаконений 24.02.1998 пунктом 58 Зведеного закону Італії з фінансів). Отже, оскільки в досліджувані поняття вкладаються схожі механізми корпоративного управління, уважатимемо, що, попри можливі розходження вітчизняного та іноземного нормативного регулювання, поняття «акціонерні договори» й «договори між акціонерами» можна визнати рівнозначними. «Обережність» законодавця в упровадженні цього інституту можна обґрунтувати. Річ у тім, що імперативність норм, які регулюють корпоративні відносини, як вважають деякі дослідники, має виключати можливість застосування диспозитивного механізму упорядкування відносин – договору. Тобто, зважаючи на необхідність захисту слабшої сторони в корпоративних відносинах, законодавець надає корпоративному законодавству такої обов’язковості, що інші учасники цих відносин не можуть урегулювати їх по-іншому, за допомогою своїх домовленостей. Зокрема, серед дослідників, котрі дотримуються такої думки, варто назвати І. Спасибо-Фатееву.

У статті «Акціонерні угоди» вона зазначає: «... необхідно уникати паралельності регулювання, підміни корпоративних канонів договірними механізмами. Не можна допускати й змішання корпоративних і договірних відносин, законного, корпоративного і договірного регулювання при тому, що в принципі наше законодавство ще не визначилося однозначно з предметом регулювання (чи можуть до сфери регулювання належати організаційні відносини, в тому числі організаційні договори, і якщо можуть, то наскільки до них застосовні всі правові механізми звичайних зобов’язальних, тобто майнових, договорів) ...» [4, с. 189]. Треба визнати, що погляди цих учених стосовно неможливості врегулювати

корпоративні відносини в договорі по-іншому, ніж це передбачено законодавством, є обґрунтованими. Однак не можна заперечувати законності існування акціонерних договорів зважаючи лише на такий аргумент. Корпоративне законодавство, по-перше, не позбавлене прогалин, що дає змогу знайти не врегульовані «ділянки» відносин і дійти порозуміння щодо них; по-друге, акціонери володіють певними корпоративними (суб’єктивними) правами. У статті 12 Цивільного кодексу України вказано: «Особа здійснює свої цивільні права вільно, на власний розсуд. Особа може відмовитися від свого майнового права. Особа може за відплатним або безвідплатним договором передати своє майнове право іншій особі, крім випадків, встановлених законом» [5, ст. 12].

Отже, акціонер може здійснювати або не здійснювати свої права. Домовляючись щодо нездійснення права (наприклад, зобов’язатися не відчувувати акції, до того як буде дотримано передбачений ними порядок реалізації переважного права купівлі-продажу акцій, якщо таке не врегульовано законодавством), акціонер вільно здійснює свої права. Зобов’язуючись реалізовувати своє право (наприклад, бути присутнім на загальних зборах акціонерів), він передбачає порядок реалізації свого права.

Для пояснення цієї думки можна провести аналогію з іншими видами договорів. За договором доручення, повірений зобов’язаний, наприклад, з’явитися на складі для прийняття продукції від імені свого довірителя. Повірений, по суті, має право знаходитись деінде з дотриманням законодавства України, але, фактично, він бере на себе зобов’язання бути саме тут і саме в такий час, отже, він, окрім усього іншого, реалізує своє право на вільне пересування. За трудовим договором, працівник бере на себе зобов’язання підпорядковуватися внутрішньому трудовому розпорядку та знаходитись на робочому місці протягом певного часу, також реалізує свої права. По суті, укласти такий вид договору чи ні, бути зобов’язаним таким чином чи ні – це право акціонера. Акціонери можуть домовитися й щодо реалізації права на ліквідаційну масу (тобто право отримати частку, пропорційну своїй, під час виходу з товариства), наприклад, лише про грошову форму під час повернення своїх часток.

Отже, незважаючи на переважну імперативність корпоративного законодавства, не можна виключати договори між акціонерами, по-перше, як специфічний спосіб реалізації (у випадку з майновими правами – спосіб розпорядження) корпоративними правами акціонера, а по-друге, як спосіб подолання прогалин у корпоративному законодавстві України.

Визначення поняття акціонерних договорів законодавчо не врегульовано. Варто відзначити, що ознаки акціонерних договорів доволі складно визначити, спираючись на законодавчі «згадки» про цей інститут. Однак, аналізуючи погляди науковців і риси цього інституту, що логічно випливають із обмеженого нормативного регулювання, варто зазначити такі універсальні якості акціонерних договорів, із яких потім можна викласти коректну дефініцію:

1. Акціонерний договір є домовленістю двох або більше сторін, що спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов’язків. Ця ознака випливає з того факту, що на акціонерний договір, оскільки він є догово-

ром, розповсюджуються нормативно-правове регулювання договорів і правочинів у межах, дозволених законодавством України (включаючи корпоративне законодавство), та в межах, що обумовлюється змістом і характером корпоративних правовідносин.

2. Акціонерний договір є домовленістю між акціонерами, тобто фізичними й/або юридичними особи (або державою в особі органу, уповноваженого управляти державним майном, або територіальною громадою в особі органу, уповноваженого управляти комунальним майном), які є власниками акцій товариства.

Суб'єктний склад акціонерного договору також є дискусійним з огляду на можливість самого товариства бути стороною договору з його ж акціонерами. Договори між акціонерами мають таку дефініцію саме через специфічний зміст відносин, що виникає між сторонами цього договору – акціонерами, тому ці договори спрямовані на реалізацію прав і обов'язків саме акціонерів. Однак *shareholders' agreements* в Англії можуть укладатися також компанією (відповідно до пункту 43 *Companies Act 2006*). На нашу думку, можна передбачити існування акціонерного договору й між товариством і акціонером (акціонерами), якщо такий передбачений статутом. Спробуємо пояснити: в абзаці 3 частини 1 статті 25 Закону України «Про акціонерні товариства» зазначено: «Акціонери – власники простих акцій товариства можуть мати й інші права, передбачені актами законодавства та статутом акціонерного товариства» [2, ст. 25], отже, додаткові права акціонерів можуть передбачатися статутом. При цьому порядок реалізації цих додаткових прав, якщо це дозволено й не врегульовано статутом, може встановлюватись саме договором між акціонером і товариством.

3. Можливість їх укладення повинна бути передбачена законом чи статутом акціонерного товариства. Ця ознака впливає із Закону України «Про акціонерні товариства» та Рекомендацій.

4. Функцією акціонерних договорів, що, на нашу думку, відрізняє їх від інших договорів, є їх спрямованість на врегулювання порядку управління товариством і реалізації у зв'язку з цим прав їхніх учасників.

5. Акціонерні договори не можуть змінювати імперативних положень законодавства. Ця ознака логічно впливає з аналізу положень Рекомендацій, у яких, зокрема, передбачається таке:

5.1. Угоди між акціонерами (учасниками господарських товариств) не можуть змінювати норми закону й статуту товариства, обмежувати права інших акціонерів (учасників) товариства [3].

Колізія між положенням, що «угоди між акціонерами (учасниками господарських товариств) не можуть ... обмежувати права інших акціонерів (учасників) товариства» [3], і нормою статті 29 Закону України «Про акціонерні товариства» була розглянута в статті вище, однак положення про те, що «угоди між акціонерами (учасниками господарських товариств) не можуть змінювати норми закону й статуту товариства» [3], залишається дискусійним, але таким, яким можуть обґрунтувати свої рішення суди, визнаючи договори недійсними.

5.2. У разі укладення таких угод із питань, що зараховано до врегулювання законом або статутом товариства, вони можуть бути визнані судом недійсними [3].

5.3. Умова договору між акціонерами (учасниками) зареєстрованого в Україні товариства про підпорядкування відносин з управління товариством іноземному праву є нікчемною [3].

5.4. Акціонери товариства не можуть своєю угодою встановити інші правила, ніж передбачені імперативними нормами, зокрема положеннями конкурентного законодавства. Правочини між акціонерами товариства, спрямовані на обмеження або усунення економічної конкуренції на товарних та інших ринках України, є нікчемними [3].

Отже, коло питань, які може врегулювати досліджуваний інститут, значно обмежено Рекомендаціями, що й пояснює незначну практику їх застосування в Україні.

Як нам видається, акціонерні договори можуть мати більший потенціал, якщо б це питання було більш урегульоване менш широкими за змістом нормами (такими як норми Рекомендацій). Звичайно, до кожного предмета такого договору має бути звернена увага законодавця і сторін договору. Наприклад, якщо сторонам заборонена уступка переважного права купівлі-продажу акцій приватного акціонерного товариства іншим особам, відповідно до пункту 6 статті 7 Закону України «Про акціонерні товариства», то не може акціонерний договір передбачати можливість уступки відповідного переважного права.

Якщо статутом передбачено можливість укладати акціонерні договори щодо встановлення переважного права в закритому акціонерному товаристві, то, на нашу думку, норма Закону «акціонери публічного акціонерного товариства можуть відчужувати належні їм акції без згоди інших акціонерів товариства» [2, ст. 7] не означає, що окремим акціонерним договором сторони-акціонери не можуть зобов'язуватися дотримуватись правила про переважну купівлю-продаж акцій.

Отже, норма Рекомендацій, що «в разі укладення таких угод з питань, які віднесено до врегулювання законом або статутом товариства, ці угоди можуть бути визнані судом недійсними» [3], убачається занадто широкою та нелогічно обмежуваною можливістю акціонерів визначити порядок реалізації своїх прав.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави для висновку про те, що *акціонерний договір (договір між акціонерами)* – це домовленість між акціонерами або між акціонером (-ами) і товариством цих акціонерів, що спрямована на встановлення, зміну або припинення прав та обов'язків сторін з метою реалізації управління акціонерним товариством, можливість укладення якої передбачена чинними нормами законодавства й/або статутом акціонерного товариства.

Що стосується можливості існування акціонерного договору, то ця думка підтверджується кількома факторами, викладеними в статті. Зважаючи на те що корпоративне законодавство, по-перше, не позбавлене прогалин, що дає змогу знайти неврегульовані «ділянки» відносин і діяти порозуміння щодо них, по-друге, акціонери володіють певними корпоративними (суб'єктивними) правами, які можуть вільно здійснювати на власний розсуд, доведена можливість укладати акціонерні договори, попри імперативний характер корпоративного законодавства. Тим більше, така можливість передбачається нормою закону.

На нашу думку, інститут акціонерного договору, який має місце в законодавстві України, потребує комплексного законодавчого врегулювання та впровадження з огляду на необхідність установа більш зручного для акціонерів механізму в процесі управління акціонерним товариством.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Річний звіт НКЦПФР за 2014 «Ринок цінних паперів. Європейський вибір: нові можливості та зростання» // НКЦПФР. – 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nssmc.gov.ua/user_files/content/58/1434454281.pdf.

2. Про акціонерні товариства : Закон України від 17.09.2008 № 514-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/514-17>.

3. Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин : Рекомендації Президії Вищого господарського суду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v5_14600-07.

4. Спасибо-Фатєєва І. Акціонерні угоди / І. Спасибо-Фатєєва // Право України. – 2009. – № 12. – С. 182–190.

5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 станом на 25.09.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

6. Закон про компанії 2006 р. / Companies Act 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents>.

УДК 347.78.01

ВІДМІННІСТЬ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СПАДКОЄМЦЯ Й ВОЛОДІЛЬЦЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ В УКРАЇНІ

Фесенко Є.В., здобувач

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена порівняльному аналізу відмінностей правового статусу спадкоємця й володільця авторських прав на основі наукових досліджень.

Ключові слова: автор, спадкоємець, володільця авторських прав, правовий статус, спадкування авторських прав.

Статья посвящена сравнительному анализу отличий правового статуса наследника и обладателя авторских прав на основе научных исследований.

Ключевые слова: автор, наследник, обладатель авторских прав, правовой статус, наследование авторских прав.

Fesenko E.V. A DIFFERENCE BETWEEN LEGAL STATUS OF HEIR AND COPYRIGHT PROPRIETOR IN UKRAINE

The article deals with the comparative analysis of differences between legal status of heir and copyright proprietor based on the monographic research.

Key words: author, heir, copyright proprietor, legal status, inheritance of copyrights.

Постановка проблеми. Авторське право первинно належить авторам. За винятком деяких випадків, авторські права передавані. Вони можуть бути передані третій стороні, яка стає володільцем авторських прав (таке передання виправдано необхідністю забезпечення широкого розповсюдження твору, бо це є головною турботою кожного творця), а можуть, відповідно до законодавства України, перейти до спадкоємців автора, адже авторські права зі смертю автора не закінчуються.

Ступінь розробленості проблеми. Питання про визначення правового статусу осіб, до яких або в силу заповіту, або на підставі закону перейшло виключне право в порядку спадкування, є досить важливим. Спори у сфері спадкування авторських прав – це майже не досліджувана частина у вітчизняному праві. На сьогодні в законодавстві відсутні спеціальні норми, присвячені спадкуванню прав на результати інтелектуальної діяльності. Саме тому це питання потребує ретельного вивчення.

Окремі проблемні питання спадкування авторських і суміжних прав розглядали такі вчені, як Є.П. Гаврилов, О.В. Дзера, Ю.О. Заїка, П.С. Никитюк, У.А. Омарова, О.А. Підпригора, В.І. Синайський, С.Я. Фурса, Г.В. Чурпіта та ін.

Метою статті є виявлення особливостей правового статусу спадкоємця авторських прав

і його відмінностей від статусу автора й володільця авторських прав.

Виклад основного матеріалу. Здебільшого автором твору науки, літератури, мистецтва є одна особа. Відповідно до ст. 11 Закону України «Про авторське право і суміжні права», автор є первинним суб'єктом, якому належить авторське право. За відсутності доказів іншого, автором твору вважається особа, зазначена як автор на оригіналі або примірнику твору (презумпція авторства). Це положення застосовується також у разі опублікування твору під псевдонімом, який ідентифікує автора [1, с. 12].

Можливі випадки, коли інші особи можуть претендувати на авторство щодо того чи іншого твору. У таких випадках тільки суд, розглянувши суть справи та відповідні докази, може ухвалити рішення щодо авторства. Принцип презумпції авторства на твір відповідає Бернській конвенції про охорону літературних і художніх творів, у статті 15 якої встановлюється, що автор твору, права на який охороняються, вважається таким за відсутності доказу протилежного, якщо його ім'я зазначене на творі звичайним способом [2, с. 1]. Визнання авторства необхідно для того, щоб автор мав право на порушення судового переслідування в усіх країнах Бернського Союзу щодо будь-яких осіб, які допустили незаконне використання його твору.